

Tednik Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 9.

V Ljubljani, 1. sušca 1907.

XLVII. leto.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja vsak petek. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Posamezna številka 16 h. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo „Učiteljskega Tovariša“ v Idriji. Naročnino prejema Francišek Ōrnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Za oznanila je plačati od dvostopne petit-vrste po 20 h, če se oznanilo tiska enkrat; po 18 h, če se tiska dvakrat, in po 16 h, če se tiska trikrat; če se večkrat tiska, znaten popust. Oznanila sprejema „Učiteljska tiskarna“. Priloge poleg poštnine 6 K.

Vsebina: Storitve svojo dolžnost! — Politiško delovanje učiteljevo. — Naš denarni zavod. — Kongres v varstvo otrok. — Moji napori, uspehi in neuspehi. — Krivoverski klerikalizem — učiteljstvo te kliče pred sodbo ljudstva. — Bedno stanje učiteljstva in zahteva po odpomoči. — Beda našega kmeta. — Iz naše organizacije. — Književnost in umetnost. — Politiški pregled. — Vestnik. — Razgled po šolskem svetu. — Inserati.

Storite svojo dolžnost!

Vse tovariše in vse tovarišice nujno prosimo, da nemudoma store nasproti našemu listu svojo dolžnost in nam pošljejo takoj v prihodnjih dneh vsaj enoletno naročnino, ker bomo sicer primorani, da jim list takoj ustavimo. Takih je nad dvesto!

„Učiteljski Tovariš“ more izvrševati svojo nalogo samo, ako ima dovolj plačujočih naročnikov. Ako pa nima teh, ne more več izhajati v sedanjem obsegu in ob sedanji naročnini. Ako se torej razmere takoj ne izpremene, bomo morali ali zvišati naročnino ali skrajšati listu obseg, v takih razmerah pa ne moremo nikamor naprej!

Vse zavedno učiteljstvo prosimo, naj uvaža ta naš zadnji opomin!

Rešimo se vseh stisk takoj, kakor hitro dobi krepak odmev naš klic: Širite in plačujte svoje glasilo!

Politiško delovanje učiteljevo.

— Učitelj je po avstrijskih državnih zakonih svoboden državljan, in pričakovati bi bilo, da sme učitelj izrabljati to svobodo ob vsakem času in ob vsaki priliki. Pa ni tako. V najnovejšem času je jela pihati tam zgoraj neka sapa, ki deluje proti temu, da bi se učitelj zunaj šole smel posluževati svoje državljanske pravice. Ni bilo sicer izrečno povedano nikjer, da se učitelj ne sme udeleževati političkega življenja, pač pa po okolišnih zahtevajo gospodje, da naj se učitelj ne izpostavlja. In kaj se pravi danes izpostavljati se? Učitelj ustanovi to ali ono društvo. Dušnemu pastirju ni to po volji. Pero v roke! Dopis v „Slovenca“ ali „Domoljubu“. Tam slikajo učitelja kot najzlobnejšo stvar. Gospodje bero tam zgoraj.

Pride nadzornik. Zadovoljen je z nadzorovanjem v šoli, vendar mu nekaj še leži na srecu, kar se spozna iz njegovih besed. Končno reče: „Z vašo šolo sem zadovoljen, samo to bi vam svetoval, nikar se ne izpostavljajte, da vas ne bodo trgali po časopisih!“ Učitelj se izkuša zagovarjati, češ, ustanovil sem bralno društvo, da s tem pospešim ljudsko izobrazbo, pevsko društvo sem ustanovil, da ljudski čut oblažim s pe-tjem, pri posojilnici delujem, da pomagamo ljudski bla-ginji i. t. d. Nadzornik pravi: „To je vse res, pa vendar pi-šejo o tem v časopise, in to je nam neprijetno, da vedno beremo vaše ime“. Zares ne vemo, kaj bi rekli na tako opo-minjevanje.

Dogodilo se je tudi, da so višji bili nezadovoljni s tem, ker učitelj ne pogleda duhovnika, ki mu je že na vse načine izkušal škodovati. Tu pridejo moralisti z zahtevo, da mora biti učitelj tolerant, t. j. da mora udarce nasprotnikov hvaležno sprejemati.

Splošna volilna pravica je uvedena, in učiteljstvo zahteva, da mu puste tudi splošno svobodo. Učiteljstvo se ne bo zadovoljilo s samo svobodo v trpljenju! Zato bomo pazili na vsako zadevo, ki bi jo višji presojali z najnovejšega stališča, da se o učitelju ne sme brati po časopisih. Opozarjamo tovariše na to, da nam sporoče vsako krivico, ki bi jim bila prizadeta za-radi delovanja izven šole. Lepa bi bila ta, da bi nas držali na verigah kakor sestrane sužnje, in če bi se oglasili tuintam, da bi nas še bičali.

Nastopa druga doba, in če pri nas zaenkrat zmaga re-akcija, ni se še bati, da bi delali z nami kakor v konkordatski dobi. V prihodnjem državnem zboru bo lepo število naprednih elementov, ki bodo brezobzirno vse spravili na dan, kar bi di-šalo po tisti zvezi, ki se plete med gotovimi ljudmi. Le brez strahu naj dela vsak tovariš, tudi ob volitvah povsod na krov! Navadni neizobraženi ljudje se mešajo v javne zadeve, potem pa naj bi se učitelj ne smel! Poglejmo delavstvo, kako brez-obzirno nastopa, čeravno mnogokrat brez uspeha. Želimo le, da bi vse učiteljstvo začelo zunaj šole delovati. Ako padajo na-sprotniki po nas, svobodno jim! Ako nas trgajo po listih in nam kradejo čas, poišči si vsak zadoščenja na pristojnem mestu!

Najslabši pa je tisti, ki se hoče delati nevtralnega. Pri nasprotnikih nima nobene veljave, pri nas mu tudi ne moremo izkazovati nobene ljubezni, zakaj, kdor ni z nami, je proti nam. To velja povsodi, in tudi pri nas ni izjeme!

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodonosno naložim,
v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani,

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca svečna 1907 K 23.245-19.

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštinih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Kongres v varstvo otrok.

Dne 18., 19. in 20. sušca t. l. se vrši na Dunaju prvi avstrijski kongres v varstvo otrok. Njegov smoter je, razširiti in uglobiti zanimanje za vprašanje o varstvu otrok, razmotrivati pogoje zdravemu razvoju duševnih in telesnih sil na npravnostni podlagi, ugotoviti dejanske razmere, dognati obstoječe napake, dogovoriti se, kaj je ukreniti, da se odstranijo, in postaviti primerne nasvete zakonodajstvu in upravi. Da se ti hvalevredni smotri kongresa čim najbolj pospešijo, se je na prošnjo dunajskega pripravljalnega komiteja osnoval tudi na Kranjskem deželni komite, ki so v njem zastopani: vlada, cerkev, pravosodstvo, deželna šolska oblast, deželni odbor, deželno stolno mesto Ljubljana, zveza kmetijskih županov, učiteljev in interesovana društva in zavodi. Deželni komite je trdno uverjen, da je varstvo otrok baš na Kranjskem povse nezadostno in da nujno potrebuje primerne ureditve; zato meni smotrom kongresa najboljše ustreči, ako se v prvi vrsti loti razmotrivanja, kaj je na Kranjskem pomanjkljivega na tem polju in kako mu priti v okom. Na drugi strani se pa čuti tudi zavezanega, opozarjati na važnost kongresa v varstvo otrok in vabiti k obilni udeležbi na njem.

Vprašanja zastran varstva otrok se dotikajo razuma in srca in so po njih prizadeti interesi najširših krogov. Nele da so ta vprašanja varstvenim sodiščem že odkazala nepričakovano širok nov delokrog, in da tudi kazenska so-

dišča in varnostna oblastva že čutijo vpliv bližajoče se reforme mladinskega kazenskega prava, nele da sta se po novem šolskem in učnem redu in z uvedbo sirotinskih svetov duhovščina in učiteljstvo še v izdatnejši meri pritegnila k delovanju v varstvo otrok nego je bilo to dosedaj, bo nameravana nova uredba skrbstva za mladino takisto državni upravi, deželi in občinam naklonila dober delež tega delovanja, namreč vso izvršitev skrbstvenih odredb, tičečih se mladine. Načrti novih zakonov zastran varstva otrok se utegnejo že v bližnji bodočnosti predložiti tako državnemu kakor deželnemu zboru; zato so tudi člani javnih zastopov in sploh političski krogi pozvani pečati se s temi vprašanji. Zdravniškemu stanu daje zlasti nameravana uvedba šolskih zdravnikov povod, da se zanimajo za vprašanja o varstvu otrok. Po sirotinskih svetih so se slednjič tudi iz vseh drugih stanov in iz vseh slojev prebivalstva pridobili vrli sotrudniki za skrbstvo mladine.

Vsa ta oblastva, vse te korporacije in osebe bodo prizadete po obravnavah kongresa v varstvo otrok, in v njih interesu je, da se ga udeleže. § 5. statuta za kongres pozivlja k udeležbi oficijelne odposlance vlade, cerkvenih in drugih oblastev, samoupravnih zvez in korporacij, člane javnih zastopov, zastopnike in ude vseh društev in zavodov, ki se pečajo z vprašanji o varstvu otrok, o skrbi zanje in o njih vzgoji, opravitelje verskih društev, nadalje osebe, ki delujejo javno ali zasebno, kakor učitelji ali vzgojitelji, sodni, državnoopravdniški in upravni uradniki, odvetniki, notarji, zdravniki in druge še posebej k udeležbi povabljenе osebe. Za udeležbo pri razpravah je treba na ime se glaseče izkaznice, ki je zanjo plačati osem kron, in ki daje hkratu pravico do vseh kongresnih spisov brez nadaljnega plačila. Prvi močni zvezek kongresnih spisov je že izšel in obsega uvod dra. J. M. Baernreitherja s pregledom vse snovi, potem pa na 533 straneh poročila in članke o izprijenosti mladine, o njenih vzrokih, pojavih in njenem razširjenju v posameznih kronovinah. Drugi zvezek izide nekaj tednov pred kongresom in bodo v njem objavljena o razpravnih predmetih pripravljena mnenja. Tretji zvezek prinese poročilo o razpravah kongresa. Komur ni mogoče osebno prisostvovati kongresu, naj si s plačilom članarine pridobi vsaj zanimive kongresne spise. Mnogo izpodbude in poduka bo našel v njih. Udeleženci

Moji napori, uspehi in neuspehi.

Spisal Ivan Lapajne.

Pod naslovom „Iz polpreteklega časa!“ sem priobčil v svojem listu „Slovenska zadruga“ svoje „spomine“, kako sem se trudil na šolskem, narodnem in gospodarskem polju, ko sem deloval v letih 1869, 1870, 1871 kot učitelj v Idriji in v letih 1872—1878 kot nadučitelj v Ljutomeru. V „Učiteljskem Tovarišu“ sem pa oživil lansko leto v črticah: „S kakšnimi težavami sem se moral boriti“ svoje spomine o dogodkih iz te dobe in nadaljeval o zaprekah, ki so se stavile mojemu prizadevanju na enakem polju v letih 1879—1886, ko sem deloval kot ravnatelj na meščanski šoli v Krškem. Ker se je teh mojih „spominov“ toliko nabralo, da jih „Učiteljski Tovariš“ lani ni mogel vseh priobčiti, jih hočem letos pod novo firmo nadaljevati in skoro gotovo v teku leta tudi zaključiti.

* * *

Posojilnica, kakor si prvotno ni mogla opomoči, se je v deset letih dobro okrepcala. Poslovala je v moji šolski pisarnici, toraj je bilo še več prostorov v šoli le malo rabljenih. Uradovalo se je le ob nedeljah in četrčkih, ko so bili vsi šolski prostori

prazni. Zato se šolski pouk ni čisto nič motil, in zaradi posojilnice jaz niti minute uradnih šolskih ur nisem znmudil. Kakor pa je šolsko poslopje — mislil sem si — last celega okraja, tako je tudi posojilnica občno imetje prebivalstva celega sodnijskega okraja. Zakaj ne bi torej smela biti v šoli? Ne, ni ji bilo od leta 1895. več dovoljeno. Na ukaz glavarja Schönbergerja se je morala iz šolskega poslopja umakniti. — To je odlomek iz zgodovine „Okrajne posojilnice v Krškem“. — Ko je začel v tistih časih pod baronom Heinom pihati nemški veter, ko smo dobili v Krško nemškega okrajnega glavarja, ki je izpodrinil slovenščino v okrajnem šolskem svetu, ko smo dobili na meščansko šolo še nemškega nadzornika Knapitscha, sem začel premišljevali, kako bi se Slovenci zato odškodovali. — Baš takrat (v l. 1890—1894) so celjski Slovenci bili že v tretjič ali četrtič odklonili moj predlog,* po katerem naj bi se v Celju osnovala slovenska osrednja denarna zadruga. Ker Celjani niso hoteli tega storiti, sem ustanovil s pomočjo zvestih svojih tovarišev v Krškem „Centralno posojilnico slovensko“. To je bilo menda jako neljubo ljubljanskim nemškutarjem in Nemcem,

*) Sprejeli so ga vendar čez deset let, namreč lani, ko so ustanovili „Zadružno Zvezo“.